

mésztesen jezsuita szemmel idézi Ferenc pápa alakját és a vele folytatott beszélgetések alapján elképzeléseit és terveit. Ha volt pápa, akit az egész világ a nagy és sorsfordító személyiségek közé sorolt, Ferenc pápa attól a pillanattól kezdve, hogy megválasztását követően „jó estét”-tel köszöntötte a Szent Péter bazilika előtt várakozó tömeget, új szellemet, új magatartást hozott, valamiképp a reménység jelképe lett, mint olyan személyiség, aki a katolikus egyház kátyújába jutott szekerét kirántja a sárból, és jó irányba vezeti tovább.

Alázatos, küldetéses ember. Az eddig szép számban róla írt könyvek, tanulmányok lényegében emberségére, meglepő gesztusaira irányították a figyelmet. Nem véletlenül, hiszen ezekben is érzékeltetni lehet a merev hagyományokkal, a protokollal való szakítás szándékát, ami egyben nagyobb súlyú intézkedések ígéretes előjele. Célját egyértelműen fogalmazta meg: missziós és nem megállapodott egyházat szeretne alkotni, s ebben mintha XXIII. János útját követné. Szegények közül érkezett, mély átérzéssel és részvétellel fordul hozzájuk, s ez néha megdöbbenést kelt. Vannak, akik a hagyomány nevében rosszallják, hogy nem költözött be a pápai palotába, hogy nem méltósággal, külön költi el ebédjét és nem ad a formáságokra. Hangsúlyozza, hogy közülünk való, hogy Krisztus egyházában mindenki fontos. Krisztus szavai mindnyájunkhoz szólnak.

Stílusváltás? Szemléletváltás? Ahogy mondani szokták: most jön a neheze! Innen úgy látszik, Ferenc pápának falakat kell áttörnie, s elképzeléseivel szembesülve némi aggodalmat érezhetünk, nehogy valami baj érje, hiszen némelykor mintha darázs-fészekbe nyúlna, s mint tudjuk, egy darázs-csípés olykor halálos. A nyitás szándékát jelezte, hogy a családpszichológus erősítése céljából kérdőíveket küldtek a különböző országok püspöki konferenciáinak, az ezekre a kérdésekre adott válaszokból azonban elég hézagosak az ismereteink, hiszen némelyik országban közzétették ezeket, másokban viszont nem.

2013 júniusában tanácskoztak a jezsuita kulturális folyóiratok szerkesztői (Magyarországot a Szív képviselte), s itt merült föl az a vágy, hogy hosszabban el kellene beszélgetni Ferenc pápával. Ő ilyen felkéréseknek elég nehezen szokott eleget tenni, így a jezsuiták jogos büszkeséggel nyugtázhatták, hogy a pápa valóban hosszan fejtette ki álláspontját Antonio Spadarónak, a Civiltà Cattolica főszerkesztőjének. Ez az eszmecsere alkotja a könyv gerincét, s egyben megvilágítja Ferenc pápa legfontosabb törekvését: felismerni és felismertetni másokkal Istent, s hogy ez a folyamat sosem juthat nyugvópontonra. Ez létünk folytonos ösztönzője és célja.

RÓNAY LÁSZLÓ

VILLÁNYI LÁSZLÓ: FOLYÓTÓL FOLYÓIG

Lábass Endre *Varázslók pálcája* című beszélgetéssorozatának Villányi Lászlóról szóló epizódjában a kérdező egy személyes élménnyel vezette fel az estet, amelyben a költő mintegy *emlékezetbe égett képként* jelenik meg: „Vannak emberek, akiknek van egy kiemelt emlékhelyük, és ezen az emlékhelyen maradnak örökre. A Villányi Lacinak is van egy ilyen helye: a győri pályaudvar...” A megidézett szerző új kötete, a *Folyótól folyóig* ugyanilyen megörökített pillanatokot vonultat fel.

Az ajánlások által kialakuló szellemi közegbe vegyülve, illetve a prózaversekben megelevenedő jelenetekbe merülve az olvasó is felülhet arra a bizonyos biciklire, ami oly sokszor felbukkan a szövegekben, és amelynek útja nem csupán egymásba mosódó tereken vezet keresztül, hanem egymásra csúszó idősíkokon is. A ciklushatárokat nélkülöző, egy lélegzetre befogadható (mégis elidőzésre készítő) anyag nyolcszor nyolc elágazó, mégis egy pontba tartó csapásirányra oszlik; hiszen valóban egyívású, közös medret mélyítő beszédfolyamokról van szó, melyek úgy ömlenek a másikba, hogy nem gyengítik a lassú hömpölygés sodrását. Az említett ajánlások egy-egy barátira vagy szellemi társra fókuszálnak, miközben a szerző személyes szálakkal szövöti át az éppen központba állított alak kontextusát. Az így létrejövő félfikciós szövegyszervezés, valamint beleérző lírai hangoltság különleges, egyszerre intim és távolságtartó atmoszférát teremt, melyben mindinkább a gyerekkor és a megélt élet között húzódik a versek homályból feltisztuló horizontja.

A megérkező, A száműzött, A hazatérő, A visszatérő, A kivándorolt címek is mind ezt az oda-vissza ingázó elbeszéléstechnikát példázzák, ugyanakkor fel is vázolják a kötet poétikai sarokpontjait, melyeket összekötve bejárhatjuk a Villányi-féle bensősévé tett érzéki/szellemi vidék tágas tájegységét. „Néha úgy sejtette, mérhetetlen messzeségből vándorolt, / elhözva magában egy másvalakit, akinek élete véget / ért a kezdeteknél, pontosabban benne folytatódott... gyakorta bizonytalan, kinek az idejében létezik, / s amíg csak időnként érzékeli a másikat, addig az betéve / tudja őt...” — szól a Lévai Andrásnak ajánlott, keresztbekötött vagy közössé avatott emléktöredék. Alapvetően tehát transzcendens találkozások íródnak versbe, túlmisztifikáló gesztusok és nagyzó modorosságok nélkül, azzal a türelmes természetességgel, amely nem sürget semmiféle stílusbravúrt — képletesen szólva a *folyó megszokott sodrását* nem szakítja meg semmilyen vízesés, inkább a *benne hullámzó ritmus* lesz a meghatározó, fluktuáló erő, melynek hatására a felkavart, újra meg újra átmosott hor-

dalék törmelékes anyaga észrevétlenül, csendesen ülepszik le a lélekben.

A könyv illusztrátora, Kárpáti Tamás Jézus-grafikákkal és szimbolikus bárányábrázolásokkal egészíti ki a kötet koncepcióját, stációkká emelve az egyébként köznapi fordulatokra épülő szövegeket. „Elég időt kapott, hogy felépítse belső várását, / miért nem dicsérné hát a teremtdést, kérését, / kínjait is, nélkülük nem élhetné a derűt se...”, „...kiszabott idejét tékozolta, egyre homályosabban látta / önmagát, gyenge lett volna kérnie: fogadj el engem, megtérőt” — így a Rilkének, illetve a Vásárhelyi Anzelmnek címzett passzusok kéretlen konfessziói, amelyek mindvégig ott keringenek a szellős sorok között. „A szél ott fúj, ahol akar, hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jön és hova megy” — olvashatjuk János evangéliumában; valamiképpen a Villányi-versekben is ez a láthatatlan mozgatóerő hajtja *folytól folyóig* a szerző alakváltozatait, fodrozza folyamatosan a töltésről szemlélt víz tükörképeinek felszínét. „...lassan tolt a biciklit, / s mikor felült rá, érzékelnie kellett az első kerék / laposságát, csak eljut valameddig, gondolta, furcsa / hangokkal gurult egyik utcáról a másikra, éppen annyi / levegője maradt, hogy sötétedés előtt még elérje otthonát” (*Levegő*).

A látszólag súlytalan, eszköztelen stilisztika mélyén, valamint az elbeszélés oldottsága, fesztelensége mögött tehát fajsúlyos, béklyózó emlékek és élmények lappanganak, amelyek csak az írás interszubbjektív szellemi szublimációjával terelhetők össze. Ez a szelíd folyamszabályozás pedig az emlékezés mellett a számadás jegyében telik. Addig a pontig kell hát tekernünk, ahol a folyókon átvélő híd lábához támaszthatjuk a biciklit. Legyen most ez az emlékhely a győri vasútállomás helyett, melyen átkelve úgy vélhetjük „valójában nincs is halál, csak visszatérés a másik létezésbe”. (*Új Forrás Könyvek*, Tata, 2014)

PAPP MÁTÉ

NÉMETH ISTVÁN: FORDULAT UTÁN

Ha egy-egy regényre ma is olyan érdeklődést tanúsítva figyelne az úgynevezett irodalmi közvélemény, ha van ilyen, mint húsz-negyven évvel ezelőtt, akkor Németh István kisregénye minden bizonnyal szóbeszéd tárgya lenne, amit mind tartalmát tekintve, mind irodalmi értékei alapján megérdemelne. Sajnos, ma már más szelek fújnak az irodalom körül. Jó, ha megjelenik egy-két recenzió, vagy néhány író-olvasó találkozási sor kerül. Ennyi. S akkor még boldog is lehet az író. Aki viszont vesz annyi fáradságot, hogy a kisregényt

elolvassa, az előtt megképződik a fordulat utáni, ahogy a regény egyik szereplője fogalmaz, „nehéz idők” légköre, amikor egy jobbnak, igazságosabbnak vélt világ létrehozása érdekében enyhén szólva drasztikus dolgok történtek. Azokban az években, amikor — ahogy a megírását követően majd hatvan évvel később megjelent művet, amelynek kiadását egykor a cenzúra szocializmusellenesnek ítélve elutasította, s most a kötethez írt jegyzetével Németh István útjára bocsátotta — „A kötelező beszolgáltatások nehéz korszakát élük — mint sokan mások — a kisregény szereplői”. Aki ket az író, éppen úgy, mint az egyes epizódok történéseit, személyesen ismert, hallott róluk, mivel akkor maga is olyan falusi közösségben élt, melyben, mint másutt sok helyen, az erőszakos beszolgáltatás és a szövetkezetbe kényszerítés mindennapos volt.

A személyes tapasztalatok ellenére Németh kisregénye nem dokumentumpróza, nem is szociográfia, jóllehet mindkettő lehetne, hanem jól végiggondolt szerkesztési ívet követő, nyelvében, stílusában igényes irodalmi alkotás. Ez utóbbi igazolására csupán néhány mozzanat, amennyit a négyezernél alig több leütésnyi recenzió elbírt: az újhald „olyan vékony (...) mint a pékkifli”, a hamis elvtárs olyan, „mint a dércsípte töklevél, de lesz ő még ágaskodó csalán is”, a meggyilkolt barát halálát ekképp közli: „még az előbb az én tüzemmél gyújtotta meg a cigarettáját — hármát sem érkezett szívni belőle — nincs többé”.

A mű külön erénye, ami az ötvenes évek derekán írt kisregény esetében mindenképpen figyelmet érdemel, hogy minden ideológiától mentesen ábrázolja mind az eseményeket, mind pedig ezek szereplőit, akik nem téziseket képviselnek, hanem — legyenek akár jók, akár rosszak — emberből vannak. Miközben, mint a kisregény elbeszélője, nevében Móriczra hajazó Boldog Mihály, a fordulat előtt börtönviselt fiatal aktivista, aki családját is elhanyagolva hittel szolgálja az ügyet, tele van kétkedéssel: szabad-e, kell-e mindenkivel kíméletlenül erőltetni a beszolgáltatás parancsát, azokkal szemben is, akiknek valóban semmijük se maradt, vagy kényszeríteni azok szövetkezetbe társulását, akik évtizedes nincstelenség után végre kaptak egy kis földet, amit, mint gyerekeiket, féltve gondoztak, s amikor — mint a kisregény letragikusabb fejezete példázza — rimánkodásuk nem talál megértésre („Hát akkor, bácsikám, nincs más hátra, mint a szövetkezet!”), öngyilkosok lesznek. Mert „Az istenfáját neki! Azért van proletárdiktatúra, hogy ha kell, parancsoljunk, ne pedig alkudozzunk!” — ahogy az elbeszélő főszereplőt erősítve, vigasztalva az akciót vezető járási megbízott fogalmaz, aki-ből egy monológban szintén felbőffen a kérdés: „csináljuk-e vagy félreálljunk?” A felelet azonban a di-